

KÉZFOGÁSOK

FELICIA MARINA-MUNTEANU

AZOK A KIMONDATLAN SZAVAK

Mielőtt még beléptem volna a szomszédos szobába, tudtam, várnak rám, fél óra múlva elindulunk, szekéren, s nézzük majd, mögöttünk mint keskenyedük az út; éppen ezért húztam, halasztottam a búcsúzás pillanatát.

Miután óvatosan — nehogy anyám vagy nagyanyám észrevegye és bejöjjenek hozzám — behúztam magam mögött az ajtót, kitértam az ablakot, amelyen keresztül, nyárfák koronáin s a gyárkéményeken túl, látni lehetett a Folyót. Gyönyörűséggel töltött el a gondolat, az volt az érzésem, hogy ott lenn, a síkság lomha folyójának helyén végtelen tenger húzódik meg, amely egy holdfényes éjjelen fölemelkedik lakásom emeleti ablakáig, elárasztva könyveket, kéziratokat, emlékeket s a zongorát. Olyannyira áhítottam ennek beteljesedését, hogy reggelente az ablakhoz futottam, meg akartam győződni, teljesült-e vajon kívánságom. De sohasem történt semmi; a táj mozdulatlanul ott állt régi helyén.

Felütöttem valami könyvet. Íróasztalomon mindig akadt könyv, amelyet a leghetlenebb óráimban vettem a kezembe, könyvek, melyeket magammal vittem volna a világ végére is. A könyvekből azonban mit sem értettem. A szavak, értelmükkel mielőtt megérintettek volna, elsuhantak mellettem. Késő délutánokon valami dermesztő, akaratomat bénító hideg, az évszakoktól való félelem töltött el. Most azonban, hogy útra készülünk, egyedül a nyugtalanság motoszkál bennem.

Gondolatban megkíséreltem, hogy a leszálló est selyemlépcsőin megkapaszkodom, hasonlóképpen ahhoz, amikor gyermekkoromban alkonyatban fára másztunk. Szabadulni szerettem volna a kései vonatokkal, az est beálltával rajtam elhatalmasodó lidércnyomástól, amely éjszakánként megmagyarázhatatlan szabályossággal, apám távozása óta gyötör.

Álmomban a vasúti töltés mellett, magam sem tudom, hova gyalogoltam. Hallani lehetett a mozdony éles, lélekbe hatoló sipítását. Futásnak eredtem, s a vasútnak hol az egyik, hol meg a másik oldalán

futottam, de aztán tapasztalnom kellett, valójában egy helyben járok, a mozdony meg mind közelebb és közelebb ér hozzám. Egyszerre csak megjelent apám, a sín másik oldaláról beszélt hozzám, integetett felém, de szavaiból semmit sem értettem. Ez az egész az eső és a föld és a fű illatától terhes félhomályban játszódott le. Rendre különös visszhangoktól csengő füllel ébredtem.

Más alkalommal meg azt álmodtam, hogy hegyek között járok, mindent — mindent vakító fehér hó borított, belefájdult a szemem, a levegő tiszta és tömény volt, szánok siklottak, a magas zengett a csilingeléstől. Megérintettem ujjammal a fákat, csodálatosan éreztem magam. Mind nehezebben tudtam fölfelé mászni. Váratlanul feltámadt a szél, a fák a földön görnyedtek, az ágakról jeges hó hullott alá. Hangok hallatszóttak, mintha hallottam volna apám hangját is, én meg futottam teljes erőmből anélkül, hogy tudnám, merre, hova is futok. Annyi bizonyos, így emlékszem rá, a hanggal ellentétes irányban.

Ha ilyeneket álmodtam, felriadtam, könyökömre támaszkodtam és vertem a falat, várakozva, hátha valaki válaszolni fog. Felelet azonban sohasem érkezett. Fölkeltem hát csöndben, a szobákon át könnyed léptekkel, lábujjhegyen haladtam, kimentem az erkélyre, s órák hosszú szág mozdulatlanul álltam, bámulva a ragyogó eget.

*

Keserű érzések gyötörtek, ha eszembe jutott apám. A szavak perzeltek, a szavak, melyeket a búcsúzásakor ki kellett volna mondanom, amelyeket annyira szerettem volna kimondani, de mégsem tettem meg. E szavak felszívódtak minden olyan dologba, amely vele kapcsolatos, amit róla hinni véltem, amit iránta éreztem, ha reá gondoltam, s most — mint valami láthatatlan szű — rágcsálnak, belém mar-
nak. De már megszoktam e terhet, mindennél jobban ragaszkodom e fakó emlékeimhez, s az általa kapott sebek okozta fájdalekhoz. Lehetséges, hogy (a világtól elszakadtan, mint helyzetemben) nélkülük boldog lehetnék.

Gondolatban valamennyi lehetséges variációban, olykor gyűlö-
lettel, máskor lelkesedéssel, néha elkeseredetten, ismét máskor a közönytől elfásultan, kimondom azt a néhány szót, melyet akkor, a búcsú pillanatában, habár nagyon szerettem volna, mégsem tudtam kimondani. Azt a néhány szót, amely lényegében megváltoztathatta volna döntését, nem ment volna el örökre. Biztosra veszem, e néhány szó hiányzott, ezen múlt az egész. Azonban képmutató lettem volna, az lehettem volna, ha e szavakat kiejtem a számon.

*

Apám nagyon könnyű szívvel ment el. Legalábbis nekem így tűnt. Egyszerűen elhatározta, hogy elmegy, és el is ment. Vagy a dolgok másképpen történtek volna? Hosszú ideje sejtettem, apám el akar menni, de azt mégsem hittem volna, hogy erre éppen azon a délutánon kerül sor, s hogy ő ezt könnyű szívvel meg is teszi. Vagy, miképpen jómagam, régóta érezte volna már ő is, tudta ezt, csak lep-
lezte érzelmeit? Nagyon jól emlékszem arcának keserű fintorára, va-
lahányszor mosolyogni próbált, kezével a kilincsen. Amikor kiment a

szobából, nyomában hosszan kígyózott a füst a levegőben, mozdulatlanul szemléltem, tágra nyílt szemem az ajtóra szegeztem, amely kinyílt s becsukódott mögöttem. Egy ideig még hallani lehetett, a lépcsőn mint kopognak lépteit, utána azonban — semmi. Anélkül, hogy odanéztem volna, tudtam, az ebédlő asztalán ott hever egy kék boríték, melyet sohasem fogok felbontani, ágya mellett soha többé nem lesznek azok a szétdobált újságpapírok, s a cigarettavégekkel teli hamutartó, a régi metszetek, amelyeket apám, isten tudja, honnan vásárolt össze.

Utána kellett volna szaladnom, fel kellett volna tartóztatnom. Meg kellett volna győződnöm afelől, maradnia kell, szükségem van rá, itt a helye, ebben a házban, az emeleten, eme ablak mellett. Arcom kezembe tettem, nem mozdultam, szívemben a percek szaporán pergetek, s megmerevedtek, mint a viaszcsipek.

A kertben rejtőztem el, egy bottal ábrákat rajzoltam a homokba, majd ideges mozdulattal azon nyomban el is töröltem őket. Jött anyám, hívott, menjek enni, de mintha nem hallottam, nem is láttam volna őt. Emlékszem, megkérdezte, most mire gondolok, de kérdéseire nem tudtam válaszolni.

A távozásra gondoltam, vagy önmagamra és anyámra, vagy éppen semmin sem törtem volna a fejem? E szomorú emlék előbb-utóbb úgyis elhalványul, elfelejtem, s vele együtt apám utolsó emlékének is nyoma veszik. Ezért ösztönösen ellenszegültem a dolgok feltartóztatathatatlanságának. Vajon azért-e, mert szerettem apámat? Bizonyosra sohasem vehettem, mit is jelent ő számomra. Sohasem tudtam meg, vajon ő mit érez irántam. Valami közénk feszkelte magát. Egyféle, valami megmagyarázhatatlan félnétség vagy félszég, de az is lehet, valami egészen más. Rettegtem a gondolatára is, emléke lassan-lassan elhalványul. Egyik pillanatról a másikra múlik el, az ősszel lehulló falevelekhez hasonlóan az ényészet emészti fel. Szerettem volna megállítani az idő kerekét, ott ragadni abban a pontban, amikor apámat a homokba rajzoltam, és hagyni, a világmindenségben teljesedjen ki minden annak rendje s módja szerint. Örökre itt szerettem volna maradni, anélkül, hogy érdekelne, mi minden fog bekövetkezni. Mindenáron a kertben maradni, a jövő, a mindenségben nekem szánt helyem utáni vágyakozás nélkül, amely nélküle tőlem mindjobban távolodik. A magamnak és alakomnak megfelelő úr, melyet senki és semmi sem pótolhat ezután. Mint mondtam volt, elrejtőzve, szerettem volna a kertben maradni, bottal a kezemben, s egyedül magammal, mint a kút mélyébe feledkezett tekintetem.

Hallgatásomon bosszankodva anyám ismét megkérdezte, mire gondolok, én pedig lesütött szemmel válaszoltam, hogy semmire. Nem tudtam volna neki megmagyarázni, zavaros érzések gyötörnek, melyektől tiszta szívből szerettem volna megszabadulni, de akarati erőm csődöt mondott.

Nehezteltem apámra, hogy az embereknek abba a csoportjába tartozik ő is, akik önszántukból mennek tönkre, makacsságuk, élszántásuk fölöségeivel együtt, mely rossz irányt vett fel, változtatni rajta már lehetetlen. Elítélni őt ezért mégsem tudtam. Inkább sajnálatot

éreztem iránta. Tudtam, hogy elhagyott bennünket, elvesztette örökre a boldogságot, amelyet általam, általunk szeretett volna elérni az életben, elveszítette, ő, aki egy időben azt hangoztatta, hogy, egyedül az iránta táplált szeretetemért és a boldogságomért van értelme számára az életnek. De régóta sejtettem, apám el akar menni. Erre, lehet, nálánál is előbb döbbsentem rá. Mint ahogyan éreztem, el fogom felejteni, s lelkemben az ő személyének helyein kaleidoszkopikus képek halmazza marad csupán, melyek az idő múltával mind kevesebbet jelentenek számomra. (Az is lehet, az élet egyebet sem tesz: eltávolít bennünket apáinktól, kiket mind elkeseredettebben keresnénk, miközben köztünk a távolság egyre jobban növekszik.)

Ó, ha lett volna egy tasakom, amelybe — mint újévi maszkokat — megőrizhettem volna szavait, arckifejezéseit! Féltve őriztem volna, valahányszor felidézném emlékét, valahányszor hiányzik nekem, elővehetném. Lenne egy tasakom, amelyben kotorászva rátalálnék a zajokra, suttogásokra, az érzelmekre, melyeket szerettem volna megőrizni, habár a szemem láttára semmisültek meg. Valahányszor eszembe jutott a gondolat, elfogott a rémület, vajon ha lenne varázstasakom, megőrizném-e abban apám emlékét. Mint a villám hasított belém a gondolat, mint azokban a pillanatokban is, amikor esténként nagyanyám mellett üldögélve, összekulcsolt kezekkel, motyogó ajkakkal, lehúnyt szemmel imádkozott, s én azt latolgattam, vajon ő (ki élete végén sem bocsátotta meg, hogy apám elhagyott bennünket) megemlíti-e apámat imádságában. Zavarban voltam amiatt, hogy nem tudtam bizonyosan, akarom-e vagy sem, hogy, imádságában nagyanyám megemlítsa apánkat.

Nagyanyámat, az önbálványozás ama korában elnézően és fölényes jóindulattal kezeltem, ahogy azt a felnőtteknél tapasztaltam, a lelkiszegényekkel szemben tanúsított magatartásaik folyamán. Nagyanyám mindenkinél jobban értett apám arcvonásainak, jól ismert mosolyának felidezéséhez, amely közben szelídsége végtelen keserűségben oldódott fel. Megfontoltan, szántszándékkal idézte fel, figyelve, hogy ez milyen hatást vált ki majd nálam. Tudta-e vajon, mily fájdalmakat okoz nekem ezzel? Szóáradatának eredményeképpen vonatokról, zakatolásról álmodtam, s ezek az álmok napokig kínoztak, fölborították nyugalmamat. Az is lehet azonban, tisztában volt ő azzal, mit művel ezzel, és szándékosan cselekedett így, az eltávozott iránti, az enyémhez hasonló szeretetének indítására.

A felfedezések korát éltem, szerettem futni. Egyazon időben szerettem volna létezni mindenütt, valamennyi dologban létezni, a létezőnek része lenni. A levél erezetében, a hóka felhőkben, a virágszirmokban, füvekben. Mindez abban az időben történt, amikor először figyeltem föl tüzes, izzadt hónaljra, csodáltam meg tükör előtt, kezemmel szenvedélyesen átöleltem saját vállam, kibontottam hosszú hajamat, lábujjhegyen táncot lejtettem, csókoltam a levegőt. Este arra gondoltam, másnap majd ismét futok, az egekhez, a virágokhoz, a levegőre hasonlítok majd. Úgy tűnt, a levelek, a hangok, a füvek középpontjává lettem, a központok középpontja, s hogy másnap, ha

felébredek, kitekintek az ablakon, az elszennyeződött síkság helyén végtelen tengert pillantok meg, s e tenger növekedni, áradni fog, fölemelkedik...

De a padlásról, a tetőről, mint szelek, hideg, sötét árnya ereszkedett alá, ellepték arcomat, fölemésztették nyugalmamat. Jöttek, állandóan aláereszkedtek ezek az árnyak, melyeket nem úztem el, habár megtörték boldogságomat, ezek az árnyak, mint szomorú barátok, szeretettel, lelkiismeret-furdalással öleltem magamhoz őket, apámra emlékeztettek, s figyelmeztettek, el fogom őt felejteni, hogy máris kezdem elfelejteni, hogy már el is felejtettem őt.

Kimentem a kertbe, bottal a kezemben, rajzoltam a homokba, arc képeket és félarcokat, melyek egyáltalán nem hasonlítottak apámra, de annál jobban kifejezték, amit róla hittem, amit íranta valaha is éreztem. Szívverésem görbéire hasonlítottak, amit a kertben rajzoltam, s amit ideges mozdulattal azonnal el is töröltem. Vágytam, hogy megjeljem helyemet térben és időben, hogy itt maradhassak ezen a helyen, szeretettel gondolva az emlékre (vagy gyűlölve azt), amely két egyenlő részre tépett szét engemet.

Aztán jött anyám, hívott, menjek enni, de nem mentem, habár tudtam, várnak rám, az evőeszközök már ki vannak készítve, jobbra, az asztalterítőn, s anyám zokog, tekintetével maga elé mered, lehet, hogy ugyanabba az irányba bámul, amerre én is, kifelé, ahol a kertben állok. Bizonyosra vettem, ha belépek a szobába, arcát újság mögé rejti, s csak akkor néz fel, ha már magabiztos, büszke kifejezést erőltetett magára, arcára egy áttetsző álarcot ölt, melyet kitűnően ismertem, s melyet akkor öltött magára, amikor apánk elhagyott bennünket.

Egy csöndes, verőfényes napon történt aztán valami, ami végérvényesen elkészerített, megváltoztatta énem világát.

Váratlanul, anélkül, hogy erre számítottunk volna, amíg a kertben rajzolgattam a homokba, nagyanyám horgolt a konyhában, anyám pedig újsággal a kezében ült a szobában, maga elé bámulva, valaki hosszan, nyomatékkal becsengetett. Meglepett bennünket, mivel kevesen jártak hozzánk, s ha jött is valaki, csakhamar elment, elűzte a házunkra nehezedő különös légkör. És mivel mindhárman ugyanabban a pillanatban indultunk ajtót nyitni, anyám a szobából, nagyanyám a konyhából, én pedig a kertből, a kapuban találkoztunk egymással. Nagyanyám rám és anyámra tekint, nyugtalan, fürkésző tekintettel, mintha a maga gyanújának nyomait szeretné felfedezni arcunkon, aztán gyors mozdulattal kinyitotta a kaput.

Középkorú, kockás kabátos, szalmakalapos úr állt előttünk, hóna alatt vastag táskával. Meglehetősen kövér, apró szemű ember. Helyet csinált magának köztünk, otthonosan fölszaladt a lépcsőn, belépett a szobába, táskáját a heverőre dobta. Apánk volt.

Még csak meg sem ölelt, kezét sem nyújtotta volna felénk, nem merte fölemelni tekintetét, habár arcán szerettem volna látni szelíd, szomorúságban játszadozó mosolyát, érezni tekintetének melegségét,

amelyet annyiszor felidéztem magamban. Mintha minden lehervadt volna arcáról; rideg, komor tekintet, arcán nyoma sem volt az együttérzésnek, amelyet emlékeinkben annyira dédelgettünk.

Azért jött, hogy eladja a házat. Röviden, kurtán beszélt, mint aki már megszokta, hogy parancsolgasson. Fel sem figyelt arra, hogy nagyanyám kezéből egyszer csak kiesik a kézimunkája, s hogy anyám arca elsötétül. Azért jött, hogy eladja a házat, amelyben órák teltek el anélkül, hogy észrevettük volna az idő múlását, légfuvallatokból belénk szöve mindazt, amit az ő személye, örök időkre szóló személyisége jelentett számunkra. És ő most azért jött, hogy eladja a házat. Nem tudtuk teljes egészében felfogni, valójában most mi is történik, ezért nem is ellenkeztünk vele.

A ház, amelyben minden, minden megdöbbenően elevenen élt, akárcsak mi magunk, kik ki vagyunk téve a sors és a viharok kényekedvének. Kik egy-egy látogató érkezésére összerezentünk. Magányos ház, amelyben lassan, de feltartóztathatatlanul, égő árnyak táplálta, megsokszorozódó képe állt. Ő, apám, pedig, mint egy kupec, lelketlen ember módjára csak emlegette a ház árát, a falak vastagságát, a téglá minőségét, mindazt, amiből egykoron felépült a ház.

Úgy éreztem magam, mintha forró acél lennék, s azt a vízbe nyomják, hogy feketévé és merevvé kövüljön. Rohangáltam egyik szobából a másikba, de megnyugodni sehol sem tudtam, a dolgok mind-mind hidegekké, hozzáférhetetlenekké lettek számomra, akárcsak a most hazaérkezett apám tekintete. A lehetetlent szerettem volna — mindezt megszokni.

Másnap jön anyám, miközben néztem a folyót, s mondja, csomagoljak, mert elköltözünk ebből a városból.

— Meglátod — mondta anyám, apám távozása óta először mosolyogva, kivillantva fehér fogait —, új házat vásárolunk, egy nagy városban fogunk lakni, s ezután minden másképpen lesz.

Én pedig, ahányféleképpen csak lehetséges, gyűlölettel, szeretettel, elkeseredéssel, közömbösséggel telítve, elismételtem azokat a szavakat, amely szavakat nem mondtam ki a búcsú alkalmával. Azokat a szavakat, amelyek hallatán, lehet, másképpen döntött volna apám, akkor nem ment volna el örökre. Ha kiejtettem volna akkor e szavakat, lehet, beléptem volna a valóság berkeibe (de az is lehet, a hazugságok világába kerültem volna).

Anélkül, hogy átmentem volna a másik szobába, bizonyosra vettem, várnak már rám, s fél óra múlva elköltözünk innen, székéren, s csak nézzük, mint keskenyedik magunk mögött az út.

Fordította: *KOLIGER Károly*